

tató funkciója a negyvenes évek második felében sem csorbult, de ezt nem a Rádiózenekar tagjai szolgáltatták többé. Alakult viszont „válogatott csapata” a Rádió Kamarazenekara, amely heti-kétheti rendszerességgel játszott Mozartot és korábbi zenéket, nálunk ritkán, vagy éppen soha nem hallott műveket. A zenekar kezdettől feladatának tekintette a 20. század zenéjének megszólaltatását; az első években majd' 20 magyar kortárs művét adta elő, a nálunk alig ismert angol, és még alig sem ismert amerikai zenét. 1947. szeptember 26-án, Bartók halálának második évfordulóján Ferencsik János vezényelte a Zeneakadémián, Sándor György szólójával, a III. zongoraverseny hazai bemutatóját és a Négy zenekari darabot, amely ezt megelőzően utoljára, egyszermind Magyarországon először, 1934-ben volt hallható. Itt említem meg, hogy Kodály Zoltán a 6-osban, 1947. november 19-én vezényelte először a rádió zenekarát, a Három ének meghangszerelt változatának és a Cinka Panna daljáték néhány részletének ősbemutatóját (a zenekaros Három ének két szélső darabja premierként Berlinben, 1929-ben hangzott el). 1947. július 26-án állt a Rádió mindössze 21-éves hanglezeforgatója – ez igencsak fe-

lelős munkakör akkoriban, a maximum 5 percnyi zenét tartalmazó normállemezeket kellett résmentesen, folyamatos zenélés hatását keltve, a lejátszókorongra helyezni! – tehát egy 21-éves zöldfülű először állt a Rádiózenekar karmesteri pulpitusán, bizonyos Lehel György. A kapcsolat több, mint hangsúlyos folytatása, túlmutat Ferencsik korszakán. 1947 decemberében a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara ezredik stúdióhangversenyét abszolválta Ferencsik és Polgár vezényletével. Ebből is látható, mennyire sűrű volt a 6-os stúdió programja.

A karmesteri emelvény és a vezérlőfülke ablaka között volt hely néhány sor székre, vendégek számára. Ide az együttes tagjai is vihettek, közönségnek, vendégeket. Szüleim jóembere, barátja, Hütter Gyula hegedűs néhányszor becsempészett, rövidnadrágos gimnazistát, a stúdió-koncertekre. Ferencsik János produkcióit, sajnos, egyszer sem hallottam. Klempererrel volt szerencsém Bruckner VII. szimfóniájához, Mahler Dal a földről szimfóniájához, két Bach-jához (III. és IV. D-dúr szvit; V. Brandenburgi verseny, Magnificat). Ezek nem feledhető élmények.

1949 augusztusában vezető karnagyává nevezte ki Ferencsiket a Rádió. Polgár Tibor

akkorra már a Zenei Főosztály könnyűzenei szekcióját vezette. Hanem Ferencsik, aki 1948 őszétől fél évadokat Bécsben töltött, jóval kevesebb időt szentelhetett saját zenekarára. Emlékezetes koncertek egész sorát vezényelte, mindhalálig, az általa teremtetett együttes élén, de talán az is jellemző, hogy bőséges diszkográfiájában a Rádiózenekar, mint közreműködő, fölöttébb ritkán olvasható a lemezborítón.

Hogy Ferencsik János miként lett karmester, hogyan tanulta a mesterséget, mik voltak erőnyeinek és esetleges gyengéinek gyökerei – arról legközelebb.

(folytatjuk)

Breuer János

A hegedűsök királya

Megemlékezés David Ojsztrah halálának 30. évfordulójára

Kevés hegedűs tudhat magáénak olyan sok kitüntetést és elismerő jelzést, mint David Ojsztrah. Hiszen az Őt méltató kritikusok de kollégái, barátai is a legkülönbözőbb módon emlegették, beszéltek róla. Szűk családi körben és régi bizalmasai társaságában az orosz nyelv adta lehetőséget kihasználva kedvesen mindig csak

„Dogyik” maradt. A művészetét egyre jobban elismerő kritikák már nemzetközi szinten is úgy írtak róla, mint a „hegedűsök királya” vagy „Car szkripacsej” azaz a hegedűsök cárja, és ha fiával, Igorral léptek fel bizony nem egyszer olvashattunk „David királyról és Igor hercegről”.

Ojsztrah 1974. október 24-én bekövetkezett hirtelen haláláig számos nemzetközi de természetesen szovjet kitüntetésben is részesült. Az egyik számára talán legkedvesebb ilyen címet éppen élete utolsó évében kapta Bécsben, ahol a „Gesellschaft der Musikfreunde” (a Zenebarátok Társasága) tiszteletbeli tagjává választották. De ugyan ilyen megtiszteltetés érte a brüsszeli Eugene Ysaye Társaság, a Japán Vonóstanárok Társasága, a kelet berlini

„A világ szegényebb, unalmasabb lett nélküle Aranyember volt.”

(Isaac Stern)

Német Művészeti Akadémia, a londoni Királyi Zeneakadémia és az Amerikai Művészeti és Tudományos Akadémia részéről is. Emellett zenei doktora volt a Cambridge-i Egyetemnek és tiszteletbeli professzora számos zeneművészeti főiskolának. Hatvanadik születésnapját 1968-ban az egész zenei világ ünnepelte. Többek között Magyarországon is fellépett az Erkel Színházban az Állami Hangversenyzenekar kíséretével. Akkor Mozart D-dúr hegedűversenyét KV.218. játszotta és vezényelte. A budapesti Zeneakadémia is kihasználta ezt a kínálkozó alkalmat és tiszteletbeli tanári címmel tüntette ki.

Végül, de nem utolsó sorban szóljunk hazájában kapott elismeréseiről, hiszen Ojsztrah szovjet hegedűs volt és ezt sok-

szor hangsúlyozta is; elért eredményeit és lehetőségeit a szovjet hegedűiskolának és hazájának köszönheti, ahol 1953-ban a Szovjetunió Népművésze” címet kapta, majd hét évvel később Lenin-díjjal jutalmazták addigi tevékenységét.

Hogy valójában mennyire népszerű volt bárki megtapasztalhatja, ha a mai ötvenhatvan év körüli honfitársaival beszélgetve Ojsztrah neve szóba kerül. Emberi és művészi nagysága áradt szerény, *szeretetre méltó* személyiségéből és muzsikálására is rányomta bélyegét. Ki ne ismerné jellegzetesen kedves mosolyát, amivel mindenkit fogadott és pillanatok alatt bensőségesse vársolta a lámpalázás növendék és hírneves tanára közötti viszonyt? Már életében példaképpé, sőt legendává vált a fiatal muzsikusok között, mint ahogy egy beszélgetésben Rosztropovics is említi; „Emlékszem a háború utáni években, ahogy az utcán felszerelt hangszórókból Ojsztrah hegedűjátékát hallgattam. Még *ma is* a fülemben cseng, ahogy Saint-Saëns rondo capricciosoját játsza.”

Álljon itt népszerűsége példaként egy, a halála évében hozzá eljuttatott rövid levélke szövege egy női rádióhallgatótól;

„Kedves David Ojsztrah Elvtárs! Maga olyan szépen hegedül, hogy szinte észveszejtő! Micsoda nagyszerű ember Maga! És milyen szerencsés!”

David Fjodorovics Ojsztrah 1908. szeptember 30-án született David Kolker néven a Fekete tenger parti Ogyesszában. Édesanyja az ogyesszai operaház kórusában énekelt, édesapjának pedig – aki mellesleg jól hegedült és több fúvós hangszerezen is játszott – könyvkereskedése volt a városban. Nagyon fiatal fiúcska korában kezdett el hegedülni és a huszadik század egyik legjelentősebb muzsikusává érett az idők folyamán. Szándékosan nem hegedűművészként említem, hiszen Ojsztrah a hatvanas évek elejétől egyre nagyobb elismerés mellett nyúlt gyermekkori álma a karmesteri pálca felé. Koránt sem hanyatló hegedűsi képességei miatt tette ezt, hiszen azok közé a szerencsés hangszeresek közé tartozott, akik életük utol-

só napjáig meg tudták őrizni technikai és szellemi frissességüket. A világ elsősorban utazó szólistaként ismerte meg a nevet de tevékenysége közel sem korlátozódott kizárólag erre a területre, hiszen volt koncertmester, kvartett hegedűs, kamaramuzsikus az Ojsztrah-trió tagjaként, brácsázott és 1962-ben végre megvalósíthatott régi vágya és bemutatkozott, mint karmester is. Saját szavai szerint nem is hegedűs akart lenni, hanem karmester!

Tanuló éveitől és a szólista karrier korai éveiben koncertmesterként tevékenykedett az Ogyesszai Filharmónikus Zenekarnál. Talán ennek az időszaknak emléket állítva 1947-ben lemezre játszott a Rimszkij-Korszakov „Seherezádé” című művének híres hegedűszólóját a „Bolsoj Színház” zenekarával Nyikolaj Golovanov vezényletével. Egy évvel később olyan ritkán játszott műben hallhatjuk ismét koncertmesterként, mint Reinhold Glière „A bronz lovas” című baletzenéje.

Állandó repertoár építés közben a harmincas évek elején elkezdődtek lemezfelvételei melyek eleinte kis előadási darabokat foglaltak magukba. Érthető módon, hiszen az akkori hangrögzítési technika csak ezt tette lehetővé. Azokban az években zongorapartneri között találjuk V. Topilint, A. Makarovot és A. Gyakovot is aki 1937-ben a híres brüsszeli Ysaye

nemzetközi versenyen volt zongorakísérője. Ojsztrah diadalmaskodott és első díjat kapott. Ez a győzelem hozta meg számára a nemzetközi áttörést. Azonnal tucatszám kapott külföldi meghívásokat, melyeket csak részben tudott teljesíteni. A Szovjetunió elszigeteltsége és a közelgő háború nem kedveztek karrierjének.

Hegedűje a „Nagy Honvédő Háború” idején sem hallgatott. Fáradthatatlanul koncertezett a fronton és a hátszágban, sőt egy muzsikus számára szokatlanul veszélyes feladatra is vállalkozott, berepült a németek által körülvárt Leningrádba, ahol sokszor a hangverseny alatt szólaltak meg a légvédelmi szirénák.

Már ifjú hegedűsként – első és egyetlen tanára Sztoljarszkij tanácsára – sok kamarazenei játszott, néha már brácsázott is. A negyvenes években Lev Oborinnal és Szvjatoszlav Knusevickijjal alapított triójukkal minden jelentős művet műsorukra tűztek majd lemezre játszottak, köztük olyanokat is, mint Tanyeev, Babadzsanjan vagy Sosztakovics zongorás triói.

Fiával Igorral számtalanszor előadták Bach d-moll kettősversenyét, de több más két hegedűre írt darabot is – itt sem megelégedve a szovjet szerzőkről, ez esetben Prokofjev C-dúr kéthege-dűs szonátájáról. Ha Mozart Esz-dúr „Sinfonie Concertante”-ja volt műsoron, ott mindig az idősebbik Ojsztrah vállalta mesterien a brácsa szólamát. Emlékezzünk csak a Mozart mű lassú tételének első brácsa megszólalására!

Szonáta partnerei közül Vlagyimír Jampolszkijjal, Lev Oborinnal majd a kései években Frida Bauerral muzsikált és utazott szívesen. A sors úgy hozta, hogy Svjatoszlav Richterrel csak idősebb korában volt alkalma közösen fellépni, pedig Sosztakovics hegedű zongora szonátájának – melyet a szerző Ojsztrahnak ajánlott – ősbemutatója az ő nevékhöz fűződik.

Már 1945 nyarán Bécsben lép fel öt koncerten. Két szonáta est ad előbb Makarovval majd Oborinnal, továbbá egy kamarazenei hangversenyen az Ojsztrah-trió élén szovjet műveket játszanak. A Bécsi Filharmónikusokkal Fritz Sedlak

vezényletével eljátsza előbb Hacsaturján, majd Csajkovszkij hegedűversenyét. Az ezután következő év kiemelkedő eseményeként először szerepel a „Prágai Tavasz”-on, ahol élete végéig állandó szívesen látott vendég marad.

A háború befejezése után már az 1946/47-es szezonban folytatja művészi tevékenységét a moszkvai zenei életben méghozzá egy olyan szokatlan koncertsorozattal, mely „A hegedűverseny fejlődése” címet kapta. Kiril Kondrasint kéri fel, hogy legyen partnere a karmesteri pultnál. Ojsztrah öt hangverseny keretén belül, alkalmanként három hegedűversenyt játszik el egy este. Ezt a már-már a sport világába sorolható teljesítményt később csak olyan tanítványa képes megismételni, mint Leonid Kogan. Legendás teherbíró képességéről, szorgalmáról és kivételes memóriájáról számol be fia, Igor ezzel kapcsolatban; „Apám ennek a sorozatnak a kedvéért tanult meg olyan darabokat is, mint Elgar vagy Walton hegedűversenye, melyeket később ritkán vagy soha nem játszott.”

Hogy mi lehetett ennek a „hegedű maratonnak” a műsora, azt *ma már* csak sejthetjük.

Igazi nemzetközi pályafutásának kései kezdetét sokan Sztálin 1953-as halálával hozzák összefüggésbe. Ezután indul be a külföldi fellépések végeláthatatlan sora, jöllehet lemezfelvételei már jóval megelőzték Őt nyugaton, és Szigeti József jóvoltából Amerikában is.

Első Amerikai fellépése 1955-ben különös körülmények között zajlott. Aznap három hegedű koncert volt a Carnegie Hallban. Ojsztrahon kívül még Elman és Milstein is fellépett, sőt mindhármuk műsorán szerepelt Tartini Ördögtrilla szonátája! A kritikusok áradoztak a hangversenyéről és *leplezetlen kíváncsisággal a szakma is összejött* három nappal későbbi koncertjére. Ojsztrah általában idegesen lépett színpadra, ami aztán az első hang megszólalása után el is illant. De képzeljük csak milyen érzés lehetett úgy játszani, hogy az első sorokban ott ült Kreisler, Elman, Milstein, Stern, Francescatti, Primrose, Monteux és Elisabeth Schwarzkopf...?!!

Az elkövetkezendő közel húsz évben feleségével, Tamara Ivanovna Ojsztrahal aki állandó útítársa volt, beutazták a világot. Szállodák, repülőterek, koncerttermek, próbák és fellépések forgataga közben hihetetlen mennyiségű lemezfel-

vételt is készített. Fáradhatatlanul vezette a moszkvai Csajkovszkij Konzervatórium hegedűosztályát két hűségese tanársegédjével, Pjotr Bondarenko professzorral és a budapesti Zeneakadémián is vendég professzorként jól ismert és nagyon kedvelt Szemjon Sznyitkovszkijjal.

Ez az életmód meghozta szomorú gyümölcsét. Két komoly és több kisebb lefolyású szívinfarkta volt, melyet próbált méltósággal viselni, de éppen a halála előtti nagy kényszer szünet utáni visszatérskor látszott rajta mennyire örül, hogy ismét hegedülhet, és nem tud magára vagy pihenésre gondolni. Egyik spanyolországi koncertjéről meséli Frida Bauernak; „Ma olyan igazi fájó szívvel játszottam.”

Az 1973/74-es koncertszezonz előtti nyarat az NDK-beli Falkenstein szívszínatóriumában tölti, és végre kikapcsolódik. Utolsó évadját sorozatos fellépésekkel indítja, hegedül és vezényel. Moszkvai, ma már tudjuk, utolsó koncertjén Brahms műsort vezényelt és frissnek érezte magát, jó kedélyállapotban volt.

Másnap elutazott Hollandiába, ahonnan többé már nem tért vissza. Egy sikeres amszterdami koncert után október 24-én hajnalban heves szívroham érte, rosszul lett és felesége *karjai közt halt meg. Ezek voltak utolsó szavai*; „Mindjárt elmúlik”.....

Temérdek hangfelvételt hagyott az utókorra, melyek gyűjteménye manapság is egyre csak bővül. Különböző országok hangarchívumai vagy magángyűjtők fennmaradt élő koncertfelvételei alapján kerülnek ismét kiadásra. Így növekszik ma is az amúgy is nagy mennyiségű Ojsztrah felvételek száma. Gondolok itt elsősorban a BBC Legends sorozatára mely már eddig három teljes CD-t jelentett meg Ojsztrah *élőben készült hangversenyeiről* Majdnem összes prágai koncertje kiadásra került és még egy varsói archívumból előkerült hangverseny felvétele is a *gyűjtők* örömeire szolgálhat.

Buzdították életútja és tapasztalatai lejegyzésére többször is, de az ötletet mindig avval a kedves megjegyzéssel toltta a bizonytalan jövőbe, hogy:

„Majd ha kevesebbet utazom”.....

Az alábbiakban mégis Ojsztrah egyetlen önéletrajzi írásának magyar fordítását tartja kezében az olvasó, amely teljes egészében talán most jelenik meg először.

Nyuli László

„Életutam”

Bármennyire is erőltetem az emlékezetemet, gyermekéveimre visszagondolva soha nem látom magamat hegedű nélkül. Három és fél éves lehettem, amikor Apám egy játékhagedűvel tért haza. Ahogy próbáltam játszogatni rajta, szívesen képzeltem magam utcai hegedűsnak, ami akkoriban egy szomorú de nem ritka foglalkozás volt Ogyesszában. Számomra úgy tűnt, hogy nincs annál nagyobb boldogság, mint udvarról udvarra járni és muzsikálni. Az ilyen utcai hegedűs szerepe annyira megtetszett, hogy amikor végre öt éves koromban kaptam egy igazi „nyolcados” hegedűt és elkezdtem zenét tanulni, ez teljesen magával ragadott.

Első és egyetlen tanárom Pjotr Szolomonovics Sztoljarszkij volt, akinek azokban az években egybeesett a pedagógiai tevékenysége az ogyesszai operaház zenekari tagságával. Anyám sok éven keresztül ebben az operai kórusban énekelt. Sztoljarszkij családjunk barátja volt, sokszor megfordult nálunk és bizonyára gyakran látott kezemben a játékhagedűvel. Könnyen elképzelhető, hogy az ő tanácsára vásároltuk később azt a kis nyolcados hegedűt. Sztoljarszkij volt a híres ogyesszai zeneiskola vezetője, amit „tehetséggyárnak” is neveztek. Nyolcvankilencven gyerkőc részesült ott oktatásban a legfiatalabbaktól kezdve. Nem kevés később híressé vált hegedűs került ki ezen iskola falai közül. Az itt uralkodó különös légkört sem lehet elfelejteni. Az iskolának helyet adó nagy lakás minden zugában állandóan rengeteg hegedűtok, kottaállvány és kottakupac volt. A szobák tele voltak izgatott és örömteli fiúcskákkal a folyosókon pedig ott ültek az anyukák, akik várakozván „csodagyerekeikre” rendkívüli heveséggel és bennfentességgel vitattak meg egy-egy vonósproblémát.

Sztoljarszkij apai figyelemmel fogadott engem. Láthatóan hitt benne, hogy ha komolyan foglalkozom a hegedűvel, hivatásos művész lehet belőlem. Már az első órák alkalmával belém oltotta a zene és a kemény munka szeretetét a meghitt viszonyt a művészethez mely az alkotás öröme is volt.

Maga Sztoljarszkij hihetetlen, másokat is magával ragadó lelkesedéssel dolgozott. Naponta reggel 7-től késő estig, megállás nélkül foglalkozott a gyerekek

kel. Ha mégis valahogy egy szabad hely keletkezett az óraabeosztásában, máris igyekezett egy másik növendéket elővenni, hogy kitöltse az üres időt. Nem volt könnyű dolga ezzel a pajkos gyereksereggel. A fiúcskák néha zajos játékokat eszeltek ki, a vonóikkal párbajoztak és feldöntötték a kottaállványt. Sztoljarszkij zúgolódás nélkül, jólelkűen vészelte át ezeket a rendbontásokat, gyorsan lecsillapította a verekedőket és nyugodtan folytatta az órát.

Igazi pedagógiai tehetséggel rendelkezett. Hatalmas művész-lelke volt, rendkívül szerette a gyerekeket és értett is a nyelvükön. Foglalkozván ezekkel a fiúcskákkal, mindig megtalálta az utat a növendék alkotó tudatához. Valahogy mindig szemléletes hasonlatokkal keltette fel az érdeklődésüket, és vonzó technikai feladatokra csábította őket. Kitűnően ismerte a pedagógiai hegedűrepertoárt és tévedhetetlenül választotta ki mindenkinek éppen azt, amire fejlődésének a megfelelő területen feltétlenül szüksége volt.

Rendkívül fontos volt Sztoljarszkij pedagógiai módszerében, hogy képes volt a növendékeibe bele oltani a valódi kitartást és a kemény munkához szükséges állóképességet. Ő maga sem sajnálta a ráfordított időt de ugyanezt megkövetelte a növendékeiktől is.

Néha mérhetetlen súllyal nehezedett ez a gyerekekre, elvonva a figyelmüket a szokásos iskolai tevékenységektől. De a gyerekek túlnyomó többsége óriási odaadással és természetesen nagy eredménnyel foglalkozott hangszerével.

Hamarosan miután Sztoljarszkij osztályába kerültem – a technikai anyag és a kéztartás elsajátításával egyidőben – elkezdtem kis tanuló együttesekben – duettekben, kvartettekben – játszani. Gyakran a brácsa szólama jutott nekem. Ez a hangszer akkoriban még láthatóan nem állt a kezemre de ennek ellenére nem kevés örömmel játszottam rajta ami később hozta meg gyümölcsét Ez a vonzalom a kamarazenéléshez egész életemben megmaradt.

Nagyon nagy örömmel játszottunk az iskola-zenekarban. Sztoljarszkij ebbe a munkába is képes volt belevinni a parázsló alkotás elemeit. Megdöbbenő tökéletességre törekedett a részletek kidolgozásában és az együttesben való játék pontosságában. Kis zenekarunk fellépései megérdemelt népszerűségnek örvendtek

Ogyesszában és állandóan jelentős számú zeneszerető közönséget vonzottak.

Tanulmányaim a nehéz 1914–1918-as háborús évekre estek. A háború kezdetén Apámat hirtelen behívták a hadseregbe és el is ment a frontra. Családunk számára a pusztaság lét anyagi feltételei nagyon nehézvé váltak. Szegénységben éltünk. Tanulmányaimat nem egyszer akaratomtól függetlenül szüneteltetni kellett.

Emlékszem az örömteli hangulatra, ahogy mi iskolások kivonultunk a '17-es februári forradalom dicsőségére rendezett felvonulásra. Az egész város ünnepelte a gyűlöletes monarchia feletti győzelmet. Még az ogyesszai csendőrök is vörös szalagokat tűztek a mellükre.

Ezek után az események viharos kaleidoszkópja kezdődött; intervenció, polgárháború..... De végül Ogyesszában szilárdan létrejött a szovjet hatalom. Emlékszem első – rólunk a Sztoljarszkij iskola növendékeiről való gondoskodásukra. Nekünk speciális kenyér fejadagot utaltak ki. Ekkor töltött el először az a boldogító érzés, hogy szükség van miránk, hogy valaki aki nagyon fontos személyiség, támogat ben-nünket, kis hegedűsöket. Nem felejtem el azt a napot, amikor büszkén és boldogan vittem haza és tettem az asztalra egy egész kenyeret, amelyet rendkívüli fejadagként az államtól kaptam a következő hétre.

Azokban az években kevés kapcsolatom volt az ogyesszai zenei élettel, amely akkoriban igen intenzív és változatos volt. Ellenben gyakran megfordultam az Operában, ahol Anyám dolgozott. Korai gyerekkorom egyik legmélyebb és legfelejthetlenebb zenei élménye a színházi szimfonikus zenekar lett. Ennek a hangzó csodának az érzékelését soha nem lehet kitörölni az emlékezetemből. A színpad előtt az árokban egy ember figyelmeztető mozdulatai valahonnan olyan rendkívüli hangokat csaltak elő, amilyeneket magam el sem tudtam képzelni. Mindenesetre az előadás színpadi és vokális részei számomra másodrangúak maradtak. A fő csoda a zenekar volt, hihetetlenül sokrétű és színes hangzásával.

Természetesen a rádiónak hatalmas szerepe van a zenei ismeretek terjesztésében. De sajnálatos dolog, hogy a mai fiatalság, mely már pelenkás kora óta mindenféle zenekarok hangzásához van szokva amelyeket a technikai eszközök juttatnak el hozzájuk, megvan fosztva attól a különleges élménytől, hogy életében

először meghallgasson egy szimfonikus zenekart.

Nem sokkal azután, hogy elkezdtem tanulmányaimat Sztoljarszkijnál Anyám meghívta hozzánk egyik neves fuvolista kollégáját, aki az operai zenekarban játszott és Ogyesszában nagy tekintélynek örvendett. Meghallgatta a játékomat és azt a következtetést vonta le belőle, hogy a fiúcska nem tehetséges ezért ne is álltasák magukat avval, hogy valaha is szólísta lehet belőle. Készüljön csak a zenekari zenész pályára.....

Sztoljarszkij egyik fő pedagógiai elve a gyerekek színpadi fellépésre nevelése volt. Állandóan iskolai koncerteken, nyilvános vizsgákon játszottunk, szólóztunk, kamaraegyüttesben vagy az iskolazene-karral léptünk fel.

Alig öt és fél évesen, 1914 tavaszán estem át a pódiumi „tűzkeresztén”. Az iskolai matiné koncertet én kezdtem, befejezéséül pedig fellépett iskolánk végzős növendéke, Nathan Milstein.

Első nyilvános fellépésem zenekarral 1923-ban volt, Sztoljarszkij jubileumi hangversenyén, ahol Bach a-moll hegedűversenyét játszottam. Ez után a koncert után Sztoljarszkij dicséretben részesített és azt javasolta, hogy kezdjem el tanulni a Csajkovszkij hegedűversenyt. Felesleges mondanom, micsoda lelkesedéssel láttam munkához.

Az 1924-es évben Ogyesszában került megrendezésre első szólóestem, plakáttal és jegyekkel. A Bach hegedűversenyt, Tartini „Ördögtrilla” szonátáját, Sarasate „Cigány-dalok” című szerzeményét és még egy sor más virtuóz darabot játszottam. Az ogyesszai újságok megjelentették az első kritikákat a koncert említésre méltó sikeréről és játékom kedvező értékeléséről.

Emlékszem magamra azokból az évekből és úgy tűnik, hogy felszabadultan, technikailag elég jól és tiszta intonációval játszottam. Persze azután még hosszú éveken keresztül kitaróan dolgoztam a hangképzésen, ritmuson, dinamikán és végül a legfontosabban a zene belső tartalmának megértésén. Közös fellépéseim az Ogyesszába érkező híres zenészekkel nagy ösztönzést adtak zenei karrieremnek Részt vehettem A. V. Nyezsdanova és R. M. Glier koncertjein, az Ogyesszai Szimfonikus Zenekar koncertmestereként pedig játszottam Pazovszkijjal, Malkoval, Pribikkel és mint szólísta is felléptem a Csajkovszkij és Beethoven koncertekkel.

Ogyesszából először 1925-ben tettem ki a lábam a konzervatórium növendék zenekarával. Sztoljarovval a konzervatórium direktorával adtunk néhány koncertet Elizavetgrádban (ma Kirovograd), Herszonban és Nyikolajevben. Emlékszem milyen mohó érdeklődéssel, megszakítás nélkül bámultam ki a vonat ablakából az új, számomra ismeretlen tájakra. Elizavetgradi tartózkodásunk első napján, kínzó kíváncsisággal már hajnali 4-kor útnak indultam a várost megnézni. Akkor még nem tudhattam, hogy a későbbiekben milyen sokat fogok utazni. Életem első vonatútja Ogyesszából Elizavetgradba számomra nagy és szokatlanul érdekes élményt jelentett.

Miután 1926-ban befejeztem az Ogyesszai Konzervatóriumot Sztoljarszkij osztályában, folytattam a kemény munkát technikám tökéletesítésén és új repertoár megszerzésén.

1927 nyarán felléptem néhány Ogyessza környéki fürdőhelyen. A koncertek egyikén jelen volt a híres kievi zongorista és pedagógus, prof. K.N. Mihajlov. Felkeltettem érdeklődését, és őszre megszervezte kievi meghívásomat. Glazunov hegedűversenyét kellett játszanom a szerző vezényletével. El kell mondanom, hogy milyen izgalommal és lelkesedéssel fogadtam el a meghívást?

Kievbe utaztam és nagyon izgultam, mert a küszöbön álló fellépés felelősségének teljes tudatában voltam. Érkezésem első napján azonnal a hotelba mentem ahol Glazunov lakott. Reszketve léptem át szobájának küszöbét. Egy magas, testes ember fogadott, akinek a mosolya megnyugtató és egyben megbabonázott szokatlan jólelkűségével és szívélyes melegségével. Olyan jóságos és figyelmes volt velem, olyan egyszerűen beszélt a küszöbön álló közös fellépésünkről, hogy minden izgalmam elillant. Nagy lendülettel készültem a fellépésre.

Az úgynevezett „Proletár Kert”-ben tartott koncertek Glazunov vezényletével hatalmas nyilvánosság előtt zajlottak. Kiev után Ogyesszában is felléptünk. Eddigi együttes szerepléseink eredményeképpen, számomra az volt a legnagyobb kitüntetés, hogy Konsztantyin Alekszandrovics javasolta, játszunk együtt Lenigrádban is. Glazunovval kifejezetten könnyű és kellemes volt együtt muzsikálni. Áradt belőle a bensőséges nyugalom. Ülve dirigált. Tempói néha inkább lassabak voltak, ahhoz képest ahogy én szok-

tam játszani. Ezért a teljes zenei koncepciót átjárta egy rendkívüli dallamosság. A zenekar összes hangszere énekelt, nemcsak a kantilénákban, de a gyors epizódokban is.

Ogyesszába visszatérve folytattam a munkámat, mint szólólista de alkalom adtán, mint az ottani zenekar koncertmestere.

Az Ogyesszai Filharmóniai Társaság egy alkalommal, azzal a kéréssel fordult az éppen városunkban vendégszereplő N. A. Malko karmesterhez, hogy hallgasson meg, Malko végighallgatta a műsoromat, kedvezően nyilatkozott róla, de a következő ironikus megjegyzést tette Debussy „A táncoló babák” című, darabjával kapcsolatban. „– Fiatalember, maga már kinőtt abból a korból, hogy babákkal játsszon, de arra még nem elég érett, hogy szerenádot adjon.”

Rövid idő múlva megjött a meghívás Leningrádból, hogy az ottani koncertszezont nyitóhangversenyén játszom el a Csajkovszkij hegedűversenyt Malko vezényletével, aki akkoriban a Leningrádi Filharmonikusok vezető karnagya volt. A rákövetkező hangversenyt pedig már ismét Glazunovval tervezték.

A javaslat nagyon vonzó és számomra igen fontos volt. Leningrádban játszani, ahol a legnagyobb hegedűsök, zongoristák és karmesterek lépnek fel, komoly kihívás minden muzsikus számára hát még nekem kezdő vidékinek, aki éppen most kezdi koncertfellépéseit.

A zenekar nagyon ridegen és bizalmatlanul fogadott. Egy közönséges gyári hegedűn játszottam, holott számomra még ez is maga volt a tökély. De már az első próba után a szólócsellista egy bizonyos Brik azt mondta: „Fiatalember, Leningrádba nem szokás ilyen hegedűvel beállítani, mert ebben a teremben a jó hegedű jobban, de a rossz még rosszabbul szól...”

Az 1928. október 28-án megtartott hangverseny után a zenekar művészei részéről eloszlott a bizalmatlanság. Melegen és őszintén gratuláltak. Evvel a híres együttesel harminc évig tartó barátságunknak ez a koncert szolgált kezdetül.

Az 1928-as évben áthelyeztem állandó lakhelyemet Moszkvába. Kezdetben, mint ismeretlen fiatal hegedűsnek nagyon korlátozottak voltak a lehetőségeim. A Moszkvai Konzervatóriummal nem álltam semmiféle kapcsolatban, itt egyszerűen „idegen” voltam. Híres énekesek és balerinák fellépésein játszottam, mint

„körítés” De meg kell mondani, hogy ezek a fellépések nagyon hasznosnak bizonyultak, hiszen nekik köszönhetően beutaztam az egész országot.

Hamarosan az Ukrán Filharmónia kezdett érdeklődni irántam, és szóló koncerteket szervezett az ország sok városában. Moszkvába költözésem fontos szerepet játszott a művészi fejlődésemben. Bekapcsolódásom a moszkvai kulturális életbe, találkozások az ottani zenei élet kiváló-ságaival, koncertek, színházak, múzeumok – mindezek szélesítették az alkotói horizontomat. Igumnov, Neuhaus, M. Poljakin és más külföldi művészek koncertjeit látogattam, a „Perszimfansz” előadásain voltam a „Nagy Színház”-ban.

Megismerkedtem a Moszkvai Konzervatórium professzoraival, A. I. Jampolszkij-val, K. G. Mosztrasszal, L. M. Zeitlinnel és érdeklődéssel figyeltem kiemelkedő pedagógiai munkájukat.

Poljakin játékában rendkívüli kifejezőereje és szép hangja ragadott meg. Előadásmódjára sajátosan nagy ívű szárnyalások, élénk temperamentum, a részletek eleganciája és a sziporkázó virtuozitás voltak jellemzőek. Hatalmas érdeklődéssel látogattam Szigeti József koncertjeit. Szigeti messze nem rendelkezett avval a könnyedséggel, mint ami Poljakint vagy Milsteint jellemezték. Ő kifejezetten küzdött a nehézségekkel de a hallgatóságot magával ragadta erős előadóművészi akarata, sajátos előadói manírjai és a játszandó darabhoz való egyéni közelítése. De stílusa minden varázsa mellett nem volt az a művész, akit érdemes lett volna utánozni – kicsit túlzottan egyéni volt a felfogása, sajátos az előadás módja. Később, nemegyszer hallgatván fellépéseit, megismervén lemezfeltételeit, felfedeztem magamnak művészetének más vonásait is.

Körülbelül a 20-as évek végén ismerkedtem meg először Fritz Kreisler lemezeivel. Ezek a felvételek sok mindent megnyitottak számomra a hegedűjátékkal kapcsolatban és rávezettek, hogy nagyon megszeressem ennek a nagy muzsikusnak az előadóművészetét.

Moszkvában az 1931-es év elején kezdtem egyre gyakrabban szóló koncerteken fellépni (első szólóestem itt 1929 tavaszán volt), előbb a konzervatórium kis, majd hamarosan már nagy termében.

*Perszimfansz= az első karmester nélküli szimfonikus zenekar neve

Először 1933-ban játszottam három hegedűversenyt egy esten – Mozartot (No. 4), Mendelssohnt és a Csajkovszkijt. A. I. Orlov vezényletével, akivel később nem egyszer volt alkalmam újra együtt fellépni.

Nem sokkal később kezdődtek meg közös fellépéseim K. N. Igumnovval, A. B. Goldenweiserrel és G. G. Neuhaussal. Mindig nagyon szerettem Igumnov nemes és ihletett művészetét. Igyekeztem sohasem elszalasztani hangversenyeit. Ő is nemegyszer eljött az én koncertjeimre. Egy ilyen jelentős előadóművésszel elbeszélgetni és kritikai észrevételeit meghallgatni számomra mindig nagyon érdekes volt.

A Moszkvai Konzervatórium igazgatójának A. B. Goldenweisernek javaslatára 1934-ben kinevezést kaptam a konzervatórium tanári karába. Kaptam egy önálló osztályt és nagy lelkesedéssel vettem bele magam új feladatomba, mint pedagógus. Ha visszagondolok megtett életutamra határozottan jó érzéssel emlékszem vissza pedagógiai tevékenységemre. Meggyőződésem, hogy a fiatalokkal való kapcsolatom is nagyon hasznosnak bizonyult művészi fejlődésem szempontjából, jóllehet ez a munka sok időt és energiát igényel.

Egy érett művésznek meg kell osztania tapasztalatait az ifjúsággal. Ez szent kötelessége. A pedagógiai munka meggyőződésem szerint egy sajátos alkotói laboratórium ami még egy már koncertező művész számára is nagyon hasznos. Amikor tehetséges fiatalal van dolgod és figyelmesen követed az ifjú zenész fejlődését, gyakran olyan kérdésekre is megtalálod a választ amit saját felkészülésed alatt teszel fel magadnak. Időnként látod, hogy a növendéked ösztönösen vagy tudatosan megoldja azokat a feladatokat, amiken neked sokat kellett törnöd a fejedet. Így aztán lassacska összegezódik az új tapasztalat, és végeredményben ez kedvezően befolyásolja a saját előadóművészetünket. Fiatal hegedűseink színvonala olyannyira magas, hogy a velük való állandó kapcsolat már magától is emeli a saját színvonalat. A fiatalság nagyon érzékeny. Fürkészően figyelni tanárai munkáját, s ha nem akarsz lemaradni, akkor magadnak is intenzíven és kitartóan igyekezned kell.

Meg vagyok róla győződve, hogy játékom érettebbé vált az 1934-es év elején és ebben pedagógiai tevékenységemnek is nagy szerepe volt.

Szoros barátságom és közös munkám a kitűnő zongoristával L. N. Oborinnal 1935-ben kezdődött. Kapcsolatom ezzel az emberileg is magas kultúrájú nagy művésszel engem is gazdagabbá tett. Sok-sok örömteli órát töltöttünk együtt a múlt és a jelen nagy mestereinek kamaraműveit játszva. Később csatlakozott hozzánk a kitűnő csellista Sz. N. Knusevickij. Így jött létre az Ojsztrah-trió mellyel a munka mindig magas művészi élményt jelentett számomra.

Nagyon szeretem a kamara muzsikálást. Nem csak a hallgatóságnak de mindennek előtt maguknak a résztvevőknek is nagy örömet okoz. Ezért soha nem utasítottam vissza a lehetőséget, hogy csak úgy a magam örömeire kamarázzak. Közösen Oborinnal és Knusevickijjal számos kamaraművet eljátszottunk, részt vettünk Bach brandenburgi versenyeinek előadásában és más hangszeresek minden elképzelhető kamaragyűjtésében.

Úgy gondolom, hogy mi muzsikusok keveset teszünk azért, hogy az életben mindennaposá tegyünk a kamarazenélést. Hazánkban feltétlenül támogatni és fejleszteni kellene az együttesekben való játék kultúráját beleértve a kisebb városokat is ahol nem ritkán találunk amatőr muzsikusokat akik lelkesednek a kamarazenéléstért. Segíteni kell ezeket a nemes kezdeményezéseket, segíteni a kotta kiadást, megteremteni az anyagi támogatást a helyi filharmóniák és rádió stúdiók részére, terjeszteni a kamarazenélést a sajtóban és a rádión keresztül. Ez a zenei kultúra általános felemelkedését fogja szolgálni.

Fontos esemény volt az életemben, hogy 1935-ben részt vettem a II. Összevetségi Zenei Előadóművészek versenyén ahol első díjat kaptam. Ez a verseny számomra komoly erőpróbát jelentett, hiszen az Ogyesszai Konzervatórium befejezése óta alapjában véve csak magamra támaszkodhattam. Eredményes volt-e az önálló utam? A verseny erre megadta a választ.

Ugyanebben az évben részt vettem az I. Nemzetközi Wieniawski Hegedűversenyen is Lengyelországban. Akkoriban nem tudtam magamat hova sorolni a külföldi hegedűsökkel való összehasonlításban és ezért teljesen elégedett voltam az elért második helyezéssel (első díjat a tehetséges fiatal francia lány Ginette Neveu kapta aki később tragikus körülmények között repülő szerencsétlenség áldozata lett.)

A nagy brüsszeli „Ysaye Nemzetközi Hegedűverseny” 1937-ben volt ahova egy egész csoport fiatal szovjet hegedűs utazott ki. Ez a szereplés számomra különösen felelős-ségteljes volt hiszen Lengyelországban már egyszer második helyezést értem el és ezen kívül jelentősen idősebb is voltam, mint a többi szovjet résztvevő. Én már 28 éves voltam amikor szovjet kollégáim életkora 15 és 18 év között lehetett.

A brüsszeli verseny valóban bizonyította a szovjet hegedűiskola nagy győzelmét, és meghozta a szovjet művészek első külföldi nagy feltűnést keltő sikerét. Ötös fogatunk kiharcolta az első a harmadik, negyedik, ötödik és hatodik helyezést. A világ sajtója dicsőítmuszokat zengett rólunk, és a szovjet hegedűiskoláról.

Az „Ysaye” versenyen elért sikeres szereplésemnek volt köszönhető a kezdeti számtalan külföldi meghívás mely azután különösen nagy lendületet vett a „Nagy Honvédó Háború” befejezése után.

Mielőtt ezt a futólagos ismertetést befejeznék, szeretnék még néhány szót szólni arról a jelentős szerepről, amit nagy szovjet zeneszerzőkkel – Prokofjéval, Mjaszkovszkijjal, Sosztákovicsal, Hacsaturjánnal, Kabalevskijjal és másokkal való kapcsolatom játszott eddigi életemben. Szerencsésnek érzem magamat, hogy az alkotói barátság ezekkel a kitűnő mesterekkel lehetővé tette számomra, hogy elsőként mutassak be a pódiumon olyan műveket, mint Prokofjev első és második szonátája, Mjaszkovszkij Sosztákovics és Hacsaturján hegedűversenye.

Nagyon örülök, hogy ezen szerzők, akikben én mindig is hittem, sok művének keletkezését, közvetlen közelségből figyelemmel kísérhettem, s melyek művészi fejlődésem bizonyos szakaszában jelen voltak, ma már az egész világon a klasszikusok közé számítanak. Erről lépten-nyomon meg is győződhetek külföldi útjaim során.

Büszkeséggel telik meg az ember szíve, ha a hazai szovjet művészetre gondol, és amikor látja, hogy szovjet zeneszerzők műveit a világ híres előadóművészei is műsorukra tűzik; amikor lemeztársaságok katalógusait lapozgatva szovjet szerzők neveit olvasom, akiknek műveit az összes nagy szólistával és a legjobb zenekarokkal már lemezre vették és előadásukban a világ első osztályú muzsikusai versengenek.

Szovjeckaja múzika, 1958. Nr. 9. S